

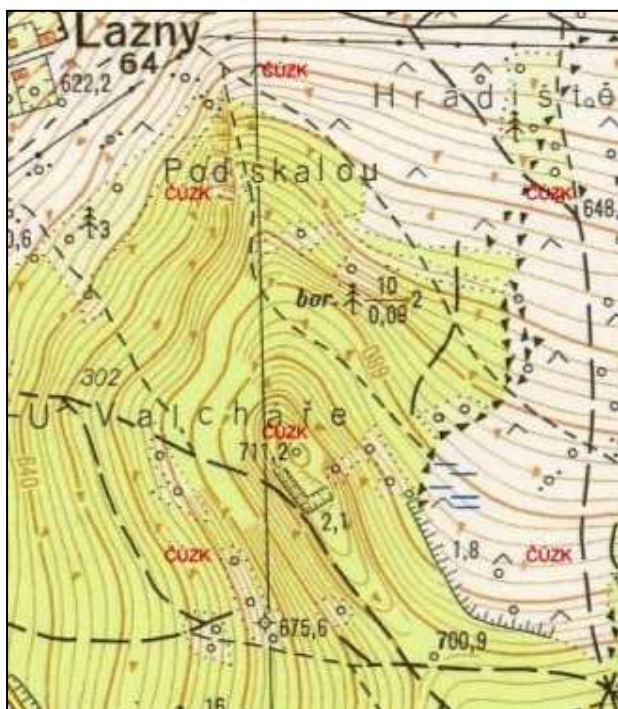
hláskah

ročník XXXII, 2021, č. 3

Nedostavěný hrad u Strašína

Petr Rožmberský – Štefan Morávka

Nad osadou Lazny (obec a k. ú. Strašín, okr. Klatovy) se zvedá vrch, na současné mapě označený U Valcháře (711 m n. m.), i když mu patří název Hradiště, který se kartografům podařilo umístit zcela mimo. Na severu a západě má vrch příkré skalnaté boky, na východě je svah mírnější, vrchol je nejsnáze přístupný od jihu. Příkopy jsou zakresleny na mapě z roku 1960.¹⁾

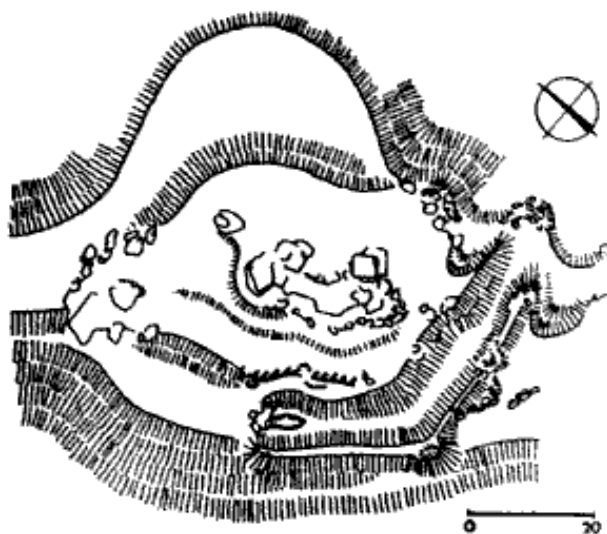

Příkopy nad Lazny na mapě z roku 1960 (citace v pozn. 1).

Na vrcholu jsou pozůstatky lidské činnosti, které byly popsány již v závěru 19. století páterem R. Kuchynkou z Albrechtic: „K jižní a východní straně odděleno jest to místo příkopem na některých místech ještě dosti hlubokým a po bocích kamením naplněným. Od jižního konce příkopu táhne se k západu mírný svah, sousedící západně se spoustou skal a kamení, které po příkrém boku hory nakupeny jsou. Na severozápadní a severní stranu jest příkrý bok hory. Nad avšak bez vázání postavených. Jiný zbytek zdi z menších

kamenů a pečlivěji složený jest na východní straně při cestě. Na straně jihovýchodní a severozápadní lze z řady kamení soudit, že tu také podobné zdi stávaly. Ve středu jest hromada žulových balvanů“. August Sedláček vyslovil domněnku, že se zdá, že toto nevelké sídlo neznámého jména a osudu patřilo ke starším druhům opevnění, „která přestala ve 13. století“.²⁾

Kastelologicky byl nedostavěný hrad u Strašína popsán a zhodnocen v roce 1991: Hřeben vrchu je přetát příkopem s vnějším valem. Jihozápadní bok ostrohu není dostatečně strmý, proto příkop a val pokračují do úbočí, kde je však opevnění náhle ukončeno. Zcela bez ochrany zůstala snadno přístupná severní partie. V ploše hradiště nejsou patrné zbytky staveb, jen nad západním úsekem příkopu je zídka z nasucho kladeného kamene, vysoká asi metr. Další zídky znatelné koncem 19. století již není možné jednoznačně potvrdit. Na nejvyšším místě areálu je skalní blok vysoký asi 2 metry, obklopený balvany. Ve škvrách mezi nimi bylo nalezeno několik atypických zlomků keramiky. U zídky byl

Plánek lokality z r. 1980 manželů Anderlových (citace v pozn. 5, s. 180).

Ostrožna přes příkop, pohled od jihu (všechna foto Š. Morávka 2019).

Příkop na čele hradu od východu zdola, jádro hradu je vpravo.

Nedostavěný hrad, příkop na čele hradu zdola.

Jihozápadní část příkopu, pohled od jihovýchodu.

Val před západní částí příkopu, pohled od jihu, jádro hradu je vlevo.

Konec příkopu, pohled k jihu.

nalezen okraj s vlnovkou, datovatelný do 2. poloviny 13. století. Na základě listin týkajících se strašínského kostela náležejícího v té době strakonickým johanitům a o prodeji vsi Strašína Vítkem z Krumlova johanitům v roce 1274 byla vyslovena teorie, že se zdá být pravděpodobným, že hrad začali budovat Vítkovci a prodej Strašína stavbu hradu ukončil.³⁾

Už v roce 1980 byl pořízen plán hradiště. Z výše uvedeného textu pak vychází heslo Hrad u Strašína (okr. Klatovy) v Ilustrované encyklopedii hradů,⁴⁾ kam byl převzat i stolkovou metodou měřený plán lokality od manželů Anderlových.⁵⁾ Nic nového nepřidává soupis panských sídel jižních Čech v hesle Strašín H (tj. hrad),⁶⁾ soupis panských sídel západních Čech jej nezaznamenal.⁷⁾

Konec příkopu, pohled z valu k jihovýchodu.

Až v roce 2017 lokalitu velmi podrobně prozkoumal student archeologie Filozofické katedry Západočeské univerzity a popsal ji ve své bakalářské práci. Lokalitu nově zaměřil, našel na ní částečně do podoby kvádrů upravený kámen, použitelný např. jako budoucí nárožní armatura. „Zídky“ nazývá „rovnaniny“ a spolu s hromadami kamenů považuje za depoty stavebního kamene. V jednom případě by se mohlo jednat o vyrovnávku skalního podloží pro budoucí stavbu. Rovnaniny kamene se nalézají i vně areálu, kde by snad mohly sloužit jako pozůstatky stavební huti. K dataci používá zlomkovou keramiku z 13. století, nalezenou již J. Anderlem.⁸⁾

Asi před 35 lety se jeden z autorů tohoto příspěvku ocitl spolu s archeology Západočeského muzea na „Jeskyňářském bálu“ ve Strašíně. Při té příležitosti se spolu s dalším členem Klubu Augusta Sedláčka J. Novákem rozhodl lokalitu prozkoumat (archeologové se neúčastnili). Na temeni kopce byly uvedené příkopy a zídky, uprostřed budoucí plochy hradu se tyčila hromada balvanů. Rukama jsme odházeli asi půl metru sněhu a klacky vyryli ze zmrzlé země nevelký soubor zlomkové keramiky. Podle matné vzpomínky byly v souboru střepy snad ze 14. století, ale několik zlomků pocházelo snad až ze 17. století (glazura, bez záruky, uloženo do ZČM). Hned jsme vyslovili teorii, že se nedostavěná středověká lokalita stala za třicetileté války

Kvádr, připravený ke stavbě (foto M. Větrovec 2017).

útočištěm nějaké oddílu a nasucho kladené zídky vznikly až tehdy.⁹⁾

Jestli paměť neklame a na středověkém oddělení ZČM by se soubor s glazovanými střepy našel, je daleko pravděpodobnější, že než od Švédů či císařských pochází z nádoby, kterou zde rozbili tehdejší dřevorubci.

Poznámky: **1)** 1 : 10 000, M-33-100-A-d-3. **2)** Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého. XI. Prácheňsko. Praha 1897, s. 103. **3)** Anderle, J.: Nedostavěný hrad u Strašína (okres Klatovy). In: Castellologica bohemia 2. Praha 1991, s. 327–330. **4)** Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 1999, s. 180. **5)** Anderle, J.: Nedostavěný hrad u Strašína (okres Klatovy). In: Castellologica bohemia 2. Praha 1991, s. 328; Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 1999, s. 180. **6)** Koblasa, P. – Kovář, D.: Panská sídla jižních Čech. České Budějovice 2003, s. 141–142. **7)** Karel, T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech. Plzeňsko. České Budějovice 2006. **8)** Větrovec, M.: Hrad u Strašína okr. Klatovy v kontextu nedokončených hradních areálů v Čechách. Bakalářská práce Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň 2017. Dostupné na: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/27776/1/Hrad_u_Strasina_okr_Klatovy_v_kontextu_nedokoncenyh_hradnich_arealu_v_Cechach_-_Vetrovec_Michal.PDF. **9)** Autopsie Rožmberský.

Přepis přednášky Jana Štětiny na zřícenině hradu Boskovic

Jan Štětina – Stanislav Pivoňka

Zřícenina kdysi mohutného hradu Boskovic (okr. Blansko) se rozkládá na kopci vzdáleném necelý kilometr východně od boskovického náměstí. Součástí jejího areálu je i rozsáhlé opevnění situované na protějším vrcholu Zámeckého kopce, kde se nacházejí zřetelné pozůstatky několika objektů souvisejících s opevněním vlastního hradního komplexu. Nad příkopem, přímo naproti štítové hradbě jádra, se jedná zřejmě o zbytky předsunutého opevnění (snad pozdně gotické věže), které mělo tuto pozici blokovat. V nejvyšším bodě kopce se zachovaly rozsáhlé terénní pozůstatky mohutné fortifikace s příkopy, valy a zejména zbytky hradbou opevněného jádra s původně trojprostorovým objektem a přilehlým nádvořím, zvané příznačně Bašta. Zbytek vrcholu obepíná velmi mohutné valové opevnění s několika sypa-

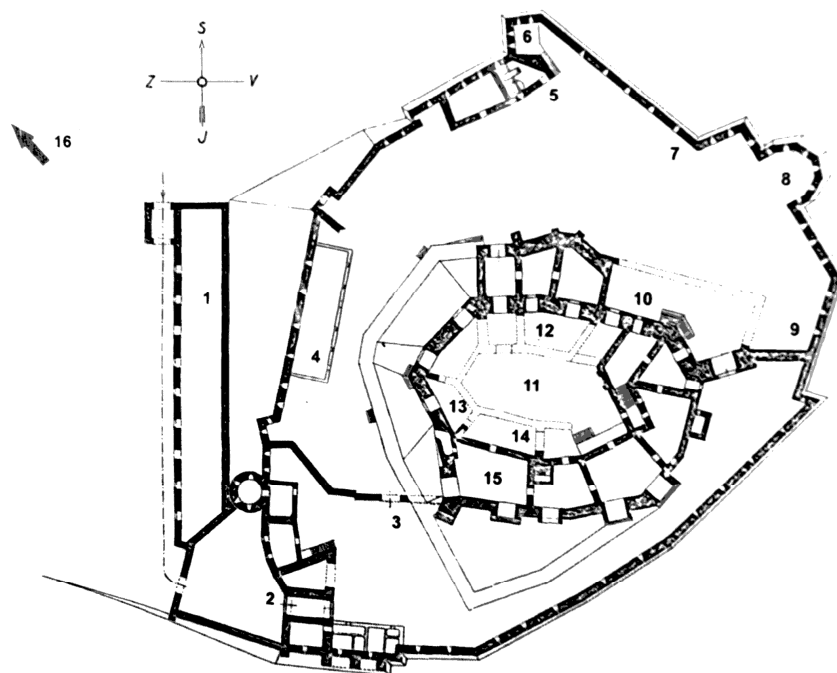
nými baštami zřejmě raně novověkého původu. Severovýchodní část Zámeckého vrchu tvoří mírně se svažující planina s prokázáním pravěkým osídlením, jejíž novodobé vojenské využití ale nelze bez archeologického výzkumu určit.

Vlastní hrad se vypíná nad údolím říčky Bělé, do nějž shlíží monumentální jižní průčelí hradního paláce. Z hradu se vyjma celistvého vnějšího hradebního pásu s renesančně upravenými budovami vstupní brány a baštami zachovala jen zhruba třetina palácového zdiva. Palácová část boskovického hradu se rozkládá na komplikovaném půdorysu, srovnatelném velikostí například s Pernštejnem, který připomíná i obdobným architektonickým pojetím reprezentačních interiérů a také konfigurací a hmotovou skladbou složitěho komplexu palácových budov.

Hrad založili koncem 13. století páni z Boskovic – panský rod, jehož členové se zejména v 15. a 16. století výrazně zapsali do dějin pozdně středověké a renesanční Moravy. Stavebníky raně gotického hradu ze závěru 13. století byli nejpravděpodobněji Oldřich z Boskovic a jeho bratr Artleb. Zprvu nevelká hradní stavba zaujala nepříliš výhodnou polohu na skalnatém hřebeni pod vrcholem Zámeckého kopce, kde později vzniklo již zmíněné předsunuté opevnění hradu zvané Bašta. Nejstarší podobu hradu Boskovic neznáme, z půdorysu jádra však můžeme vyvodit, že vznikl zřejmě jako plášťová stavba s palácem v jižní části nynějšího vnitřního nádvoří a bránou v protilehlé severní hradbě. Cesta k ní vedla blíže neznámým způsobem, snad přes prvotní předhradí neznámé podoby a rozsahu. Podrobný průzkum a zejména výsledky geofyzikální prospekce, realizované na vnitřním palácovém nádvoří v roce 2017 společností Archaiia, odhalil některé zatím neznámé skutečnosti. Na ploše vnitřního nádvoří prokázal v blízkosti zaniklé brány kumulaci kamenné sutě, která může pocházet ze zbořené věže, samostatně stojící za severní obvodovou hradbou. Její případné ověření a datace jsou však přirozeně až úkolem dalších průzkumů; jediné archeologie může totiž přispět k rozpoznání a bližší dataci nejstarších fází boskovického hradu.

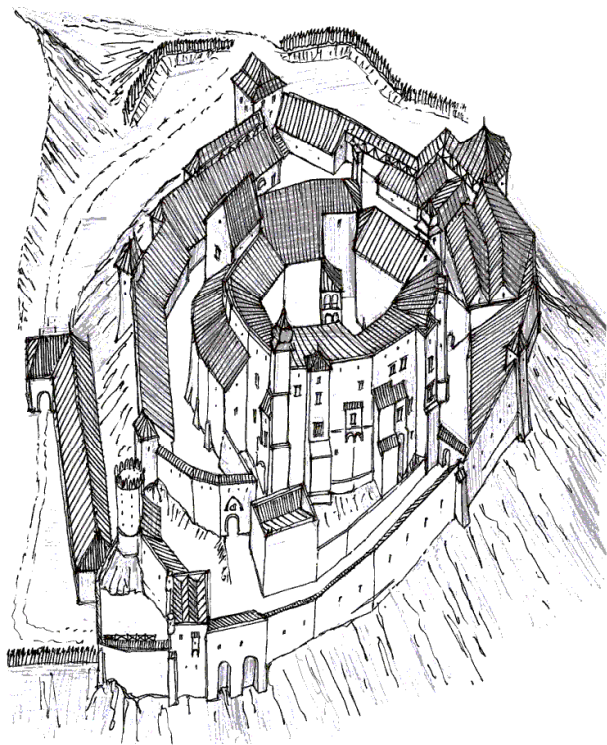
V roce 1312 Boskovice dobylo vojsko Jana Lucemburského, záhy však došlo k jeho opravě. Hrad byl znovu pobořen i při další vojenské akci roku 1389. Proti vojsku, financovanému a materiálně zajištěnému městem Brnem a při dobývání využívajícímu i obléhacích strojů, se hradní posádka neubránila a majitel hradu, Jan Ozor z Boskovic, zřejmě dobývání zaplatil životem. V důsledku této vojenské akce Boskovicové svůj rodový hrad pozbyli a jejich hlavním sídlem se na dalších sedm desetiletí stal hrad v nedaleké Černé Hoře. Koncem 14. století již Boskovice drželi páni z Kunštátu, z nichž Heralt boskovický hrad do roku 1398 výrazně přestavěl. Kunštátské přestavby daly hradnímu jádru dodnes čitelnou dispozici s masivní plášťovou hradbou, na západní, nejohroženější straně vyvinutou ve štítovou zeď, vybíhající v tupý břit. Palác stál na jihu, další obytná zástavba se přikládala k plášťové zdi. Již za Kunštátů byl obvod vnitřního dvora téměř obestavěn, a jak víme z podrobných průzkumů, zástavba paláce byla na východě prodloužena dalším, minimálně patrovým křídlem ještě kolem roku 1420. Další fáze kunštátské přestavby snad z doby kolem čtvrtiny 15. století zanechala na hradě pozoruhodnou, donedávna nepovšimnutou památku – z pískovce vytesaný erb v podobě hrotitého štítu s reliéfně provedenými horními pruhy, umístěný při břitu severní, hranolové bašty, jejíž vznik je tedy třeba položit ještě před období rozsáhlých pozdně gotických přestaveb hradu.

V roce 1458 navrátil Heraltův potomek král Jiří z Kunštátu a Poděbrad hrad zpět pánům z Boskovic. Vánek Černohorský z Boskovic zahájil náročnou pozdně

Hrad Boskovice, půdorys příměstí (kresba J. Štětina 2016).

gotickou přestavbu, která vrcholila v 80. – 90. letech 15. století. Páni s erbem stříbrného sedmizubého hřebene na rudém štítu svůj rodový hrad postupně přestavěli a rozšířili do mimořádně výstavné, pozdně gotické podoby. Jak naznačují výsledky průzkumu a zejména data získaná v roce 2017 díky dendrochronologickému průzkumu, realizovanému zde Ing. Tomášem Kynclem, pozdně gotické přestavby hradu byly prováděny prakticky kontinuálně, i když už páni z Boskovic od 80. let 15. století sídlili na Moravské Třebové. Boskovice tudíž trvale neobývali, ale

Hrad kolem roku 1700 (kresebná rekonstrukce Jan Štětina 2016).

Zřícenina od severu (všechna foto Stanislav Pivoňka 2020)

jakožto predikátnímu hradu a místu spojenému s rodovou pověstí o bájném prapředku rodu ptáčnicku Velenovi jim věnovali stálou pozornost. Již dříve za Kunštátů a následně i Boskoviců vznikla na severozápadě část vnějšího hradebního okruhu s hranolovými baštami a štítovou zdí, orientovanou proti nebezpečné výšini Zámeckého kopce. V pozdně gotické přestavbě pokračoval i kancléř Království českého Jaroslav z Boskovic a poté co byl v roce 1485 popraven ve Vídni i jeho mladší bratr, humanisticky orientovaný Ladislav z Boskovic. Od počátku 80. let 15. století se díky oběma stavebníkům hradní jádro měnilo v mohutný dvou- až třípatrový blok palácových budov, semknutých kolem nevelkého vnitřního dvora a navenek opatřených členitou strukturou hranolových věžic a arkýřů. Z interiéru je nejzajímavější pozůstatek hlavního sálu v jihozápadním nároží, původně zaklenutý obkročnou klenbou s jednoduše prožlabenými žebry, spínajícími se ve svornících s heraldickou výzdobou (zůstal z ní dochován svorník s erbem pánů z Vlašimi). Palác doplňovaly velmi kvalitní architektonické prvky s bohatou protínavou profilací, z nichž se dodnes dochovalo zejména lomené okno v severovýchodním průčelí a obdélný portál, spojující střední sál jižního paláce se zděným peronem a dvorním křídlem, vyzdviženým nad vstupními šjími vedoucími do sklepních pater. V přestavbě pokračoval i Ladislavův syn Kryštof z Boskovic, který však musel v roce 1547 ve finanční tísní prodat hrad i panství nobilitovanému důlnímu podnikateli Šimonu Ederovi ze Štiavnice. V 15. a 16. století byla opevňována i předsunutá fortifikace na Baště, která měla pro bezpečnost hradu, zejména v době rozvoje dělostřelby, prvořadý význam. V pozdním středověku se půdorysná plocha pevnosti na Baště vyrovnala samotnému hradu. Mohutnost a rozsah opevnění dvojnásobným prstencem valů a příkopů i zděné provedení jádra opevnění vedly dokonce starší badatele k dnes neprůkazným úvahám o umístění nejstaršího boskovického hradu právě na Baště. Vzájemná vazba hradu, Bašty i mezilehlého zemního opevnění společně s promyšleným vedením přístupové cesty zajistily boskovickému hradu kýženou bezpečnost a současně z něj vytvořily jeden z nejrozsáhlejších hradních komplexů tehdejší Moravy.

Další majitelé z rodu Morkovských ze Zástřizl, kteří hrad koupili roku 1568, provedli v poslední třetině 16. století a počátkem století 17. celkovou renesanční přestavbu hradu. Právě tehdy kromě renesančních úprav vstupní

brány a výstavby východního dílu opevnění s polygonální baštou vznikl v hradním jádře i mohutný severní palác, z něž se však dodnes dochovaly pouze zbytky přízemí s relikty kuchyně. Kvalitní zástřizlovská přestavba, během níž se hrad postupně změnil v renesanční zámek, podstatně obohatila nejen zástavbu celého komplexu, ale horizontálními nadstřešními atikami výrazně sjednotila i jeho dosud členitou siluetu. Pozoruhodné svědectví o architektonické úrovni přestaveb pozdního 16. a počátku 17. století poskytují architektonické prvky, obvykle vybavené zástřizlovskými liliemi. Raně barokní úpravy, prováděné v průběhu 17. století Zástřizly i jejich nástupci Dietrichštejn, přinesly kolem roku 1670 další přestavbu jádra a úpravu hradebního pásu, ale i zřízení vnějšího zemního opevnění na severovýchodě a výstavbu hospodářské budovy s novou vstupní branou pod západní hradbou předhradí. Letopočet 1671 čteme na obrubě hradní cisterny, z níž se čerpala voda unikátně dochovaným dřevěným šlapacím kolem. Počátkem 18. století si vrchnost v podhradí vystavěla barokní zámek, tzv. Rezidenci, jejíž funkce počátkem 19. století převzal nový zámek vzniklý v místě barokního dominikánského kláštera. Od 30. let 18. století hrad chátral a později sloužil jako kamenolom. V důsledku rozebírání téměř zmizel mohutný severní renesanční palác, vnitřní vnější nádvoří z velké části pohltily mnohametrové zásypy sutí. Celistvěji zůstala zachována podsklepená palácová

Palácový trakt z počátku 80. let 15. století, pohled od brány.

Severní část jádra.

zástavba při jižním a východním obvodu vnitřního dvora, ale i ta byla v průběhu 19. a 20. století postižena výraznými destrukcemi. Postupně zanikala, příp. byla rozebírána i hospodářská stavení při vnějším hradebním okruhu a hrad se tak dodnes, v podobě určené novodobými konzervačními zásahy, dochoval v podobě impozantní zříceniny.

Zřícenina hradu byla poprvé opravována na přelomu 20. a 30. let 20. století, kdy došlo k některým významným stavebním zásahům, které kromě zvýšení bezpečnosti návštěvníků sledovaly i hledisko konzervace dochovaných zdív. Lze je dobře rozeznat podle použitých novodobých cihel i kvalitního spárování zdiva. Druhá, daleko větší oprava se uskutečnila v 70. – počátku 90. let 20. století. Během této zabezpečovací akce byla z hradu a zejména jeho jádra bez archeologického dohledu vyvezena suť, obnaženy dosud zachované zbytky zdiva a podle tehdejších zvyklostí byla zdiva i spáry brutálně proinjektovány betonovou směsí. Také vnější hradební okruh dostal plošný nástřík cementovým torkretem. Masivní používání betonu se později (nejen na boskovickém hradě) ukázalo jako zcela nepromyšlené a pro objekt devastující. Fatální následky měla oprava i pro odkryté zdobné kamenné prvky, které byly při pozdně gotických, renesančních a raně barokních přestavbách zhotovovány z opuky, snad kvůli její lepší opracovatelnosti. Vystavení architektonických prvků povětrnostním podmínkám, společně s necitlivou „betonovou“ konzervací přineslo většinu z nich naprosté zničení, a ty, které nepříznivým podmínkám ještě odolávají, to čeká v brzké době také. Naštěstí je postupně pořizována podrobná fotografická a měřická dokumentace těchto nesmírně hodnotných detailů.

Další vědomosti o mimořádně složitém vývoji hradního komplexu získal Štětina podrobným studiem stávajícího zdiva. Podle druhu zdiv, jejich vzájemných vztahů a architektonických prvků se podařilo zpřesnit chronologii přestaveb i pravděpodobnou podobu a stavební vývoj konkrétních budov. Jedná se například o výšku jižního, reprezentativního palácového křídla, u kterého dnes chybí

Pohled do hlavního sálu s nedochovanou obkročnou klenbou.

Renesanční vstup při pohledu z paláce.

Jihozápadní strana vnitřního nádvoří s torzem paláce.

Panoramatický pohled na terénní pozůstatky po opevnění Bašty.

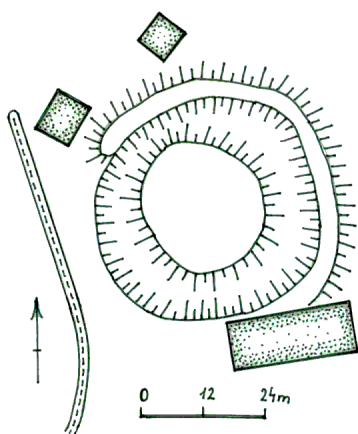
poslední patro (jeho součástí tedy byly i zbytky zdí nejvyššího, renesančního atikového patra) a mimo jiné i o vedení a podobu nedochovaných renesančních schodišť do pater palácového komplexu. Zvláště pozoruhodná byla již neexistující, pozdně gotická klenba v hlavním palácovém sálu, situovaném v jihozápadním nároží hradního paláce. V hradním lapidáriu se nachází celá řada velmi pozoruhodných architektonických prvků, včetně několika erbov-

ních desek z období renesance a baroka, které však s hradem přímo nesouvisí. Právě nad těmito detaily, stejně jako nad různými aspekty stavebního vývoje i historie hradu, rozpředli účastníci exkurze bohatou diskusi, jejíž podněty budou dále rozpracovány při podrobnějším studiu hradu. Množství témat, jež hrad v Boskovicích nabízí všem badatelům i milovníkům historie a památek, je totiž vpravdě nepřehledné.

Dobeš

Zdeněk Fišera

Do počtu málo známých, přesto velmi dobře patrných tvrzí na okrese Jičín patří bývalá tvrz v osadě Dobeš (k. ú. Lukavec), osadě situované, tři kilometry severně od Hořic v Podkrkonoší. Neveliká vesnička ukrytá mezi lesy se nachází mezi obcemi Lukavec na jihozápadě a Červenou Třemešnou na jihovýchodě. Zemanský statek Dobeš se nacházel mezi statkem Lukavec a na protilehlé východní straně Miletínkem. Na jihovýchodě se v sousedství nacházelo panství Miletín. Z neověřených zdrojů

Dobeš, plán tvrziště (zaměřil a nakreslil autor 2020).

se tato osada má připomínat poprvé v roce 1145. August Sedláček předpokládal, že se tato ves snad v roce 1267 jmenovala Novou vsí Markovou. Zda osada patřila původně k miletínskému panství řádu německých rytířů, je jen pouhou úvahou. První bezpečná písemná zpráva o osadě Dobeš pochází až z roku 1359. Tvrz byla tedy majetkem zdejších zemanů a lze předpokládat, že se tento statek oddělil od sousedního Lukavce. Není jisté, kdy došlo ke vzniku tvrze. Až roku 1395 se poprvé při-

Dobeš, pohled na tvrziště od západní strany (foto autor 2020).

Dobeš, pohled na tvrziště od východní strany (foto autor 2020).

pomíná Zdislav zvaný Barborka z Dobeše, snad totožný se Zdislavem z Dobeše známým svým majetkem roku 1405 v nedaleké v Nové Vsi. Patrně v době husitské tvrz asi nejspíše zanikla. Ves potom v 15. století patřila jednotlivými díly k Bělohradu, Lukavci a Miletínu. Tyto díly trvaly až do roku 1850.

Zachovalé viditelné tvrziště nazývané Na hradě je situováno na severovýchodním okraji obce a to mezi staveními čp. 13 a 14. Celý prostor je zatravněný. Na jižním úseku valu stojí podélné stavení čp. 14. Jihozápadní úsek valu je zcela zaniklý. Pouze z venkovní strany od okolní pastviny na východě je k tvrzišti možný jediný přístup. Ze tří stran se nachází soukromý, nepřístupný plotem oplocený pozemek. Vnitřní okrouhlá plošina je obklopena po obvodu výrazným příkopem a částečně zachovalým valem při východní straně. V samotné obci

pramení místní potok, tekoucí ze středu obce k západu do Lukavce. Zde nelze předpokládat, že příkop kolem tvrze nacházející se východněji a ve viditelném převýšení mohl mít charakter vodního příkopu. O zástavbě tvrze nejsou zprávy. V roce 1994 zde archeologické oddělení Muzea Východních Čech v Hradci Králové provedlo revizi lokality a to zcela bez jediného hmotného nálezu. K dané lokalitě nebyla zjištěna jediná lidová pověst nebo místní tradice.

Použitá literatura: Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze království českého. V. Podkrkonoší, Praha 1887; Sedláček, A.: Místopisný slovník Království českého, Praha [1909]; Profous, A.: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I, Praha 1954; Osobní archiv autora 1984 – 2021, údaje týkající se osady Dobeše.

Zvony „dvojčata“ z rychmburského panství

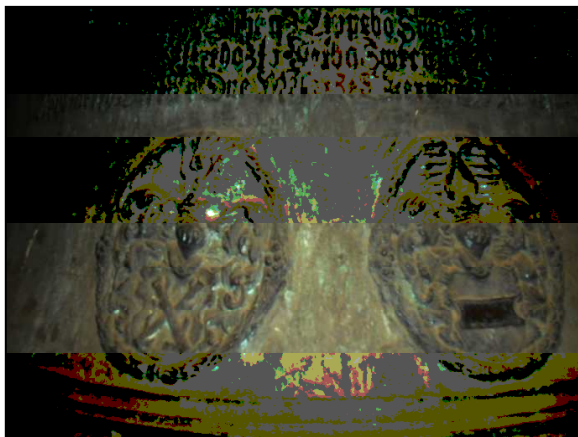
Vojtěch Barcal

V minulých vydáních Hlásky byly představeny některé projevy šlechtické reprezentace na sídlech spjatých s východočeským rodem Trčků z Lípy. Tyto příspěvky částečně vycházely z autorovy diplomové práce s titulem Reprezentace rodu Trčků z Lípy.¹⁾ V práci byly jako jeden z prostředků reprezentace představeny i zvony, které Trčkové nechaly zpravidla na svých panstvích pořídit. Opomenut byl zvon, který nebyl pořízen na žádném z trčkovských panství, ale na panství Rychmburk, které v letech 1558–1706 drželi Berkové z Dubé.²⁾

Hraběnka Markéta Berková z Dubé, rozená Trčková z Lípy, sestra posledního žijícího Trčky Jana Rudolfa, manželka Václava Berky z Dubé, nechala roku 1600 po manželově smrti ulít dva téměř identické zvony. Jeden pro kostel sv. Václava v Lažanech, který sloužil jako tradiční nekropole majitelů rychmburského panství, a druhý pro kostel Zvěstování Panny Marie v Janovičkách (5 km severně od Rychmburka), odkud byl roku 1808 převezen do Rychmburka (od 50. let 20. století zvaný Předhradí) a zavěšen do dřevěné zvonice při kostele Panny Marie Bolestné. Lažanský zvon v diplomové práci zahrnut byl, opomenut však zůstal janovičský zvon, a to proto, že kostel v Předhradí (Rychmburk) byl postaven až za Kinských v letech 1752–1753³⁾ a jako farní kostel pro městečko Rychmburk sloužil za Berkův kostel

v Lažanech a autor tak nepředpokládal, že by se v rychmburském kostele mohl nacházet nějaký starší zvon. Tento předpoklad se však ukázal jako lichý. Zvon je popsán i ve Wirthově Soupisu památek, který patřil při psaní diplomové práce mezi stěžejní literaturu.⁴⁾ K rychmburskému zvonu autora dovedla diplomová práce Terezy Kasalové s názvem Renesanční zvony ve východních Čechách.⁵⁾ Na základě tohoto nedostatku diplomové práce se autor rozhodl vydat v Hlásce další dodatek, který doplní bádání na téma trčkovské šlechtické reprezentace.

Zvon v Lažanech je umístěn ve věži gotického kostela sv. Václava. Zvon je bohatě zdobený ornamenty a na severní straně se nachází reliéf zobrazující Ukřižovaného s biblickým citátem z Janova evangelia v němčině.⁶⁾ Po obvodu horní části pláště zvonu se nachází nápis „POKRZIKVYTE HOSPODINV WSSICZKNI OBYWATELE ZEMIE SLVZE HOSPODINV S WESELM PRZISTVPVGTE PRZED OBLICZEY GEHO S PROSPIWOWANIM ZIALM C.“ Na plášti zvonu se nachází ještě třetí, velmi dlouhý, nápis psaný gotickou minuskulou, kde se dozvídáme o dataci, o donátorce, o jejím manželovi Václavu Berkovi z Dubé, jeho úřadu nejvyššího komorníka a jeho úmrtí v červenci téhož roku a jejich synovi Lvu Burianovi Eusebiovi.⁷⁾

Porovnání zpracování erbů na zvonech: vlevo Lažany (foto V. Barcal 2018), vpravo Předhradí (citace v pozn. 5, s. 117).

Texty na zvonu nejsou zcela totožné s texty na zvonu z Předhradí, který je umístěný na věži kostela Panny Marie Bolestné, která však pochází až z roku 1816. Zvon v Předhradí nenese německý citát z Janova evangelia a text po obvodu horní části pláště je na rychmburském zvonu zkrácen o „*PR-ZISTVPVGTE PRZED OBLICZEY GEHO S PROSPIWO-VANIM ZIALM C.*“ Mírně odlišná je i výzdoba obou zvonů a umístění textů ve vztahu k erbům Berků a Trčků, jejichž výtvarné zpracování je též trochu jiné. Zatímco erby na zvonu z Lažan jsou ve vavřínových kartuších a text je umístěn nad nimi, erby na zvonu z Předhradí vavřínové kartuše postrádají a text erby obtéká. Na obou zvonech vyobrazen Ukřižovaný. Autorem obou zvonů byl královéhradecký zvonař Donát Schröter, Němec, který na zvonech užíval německé i české nápisy, čehož jsou oba zvony příkladem.⁸⁾

Zvon v Předhradí doplňuje pěťici párových heraldických prezentací Berků z Dubé a Trčků z Lípy na rychmburském panství.⁹⁾ Jedná se o vůbec nejpočetněji zastoupenou párovou prezentaci Trčků z Lípy.

Poznámky: 1) Barcal, V.: Reprezentace rodu Trčků z Lípy. Diplomová práce Historického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2019. Dostupné na: <https://theses.cz/id/xhe7fa/>. 2) Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého. I. Chrudimsko, Praha 1882, s. 83–88. 3) Wirth, Z.: Soupis památek historických a uměleckých v Království českém. 16. Politický okres vysokomýtský, Praha 1902, s. 183. 4) Citace v pozn. 3, s. 184. 5) Kasalová, T.: Renesanční zvony ve východních Čechách. Diplomová práce Katedry dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého, Olomouc 2019. Dostupné na: https://theses.cz/id/u4xg4p/Tereza_KASALOV_-_Diplomov_prce.pdf. 6) Překlad citátu zní: „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozemného Syna, aby žádný, kdo v něj věří, nezahynul, ale měl věčný život*“ (Jan 3, 16). Srovnej citace v pozn. 1, s. 53. 7) Text srovnej citace v pozn. 1, s. 53, nebo citace v pozn. 3, s. 54. 8) Srovnej citace v pozn. 5, s. 110–117. 9) Další párové heraldické prezentace nejen z rychmburského panství srovnej citace v pozn. 1.

„Starý“ palác na Rýzmberku? Reakce na článek P. Kastla a Z. Gersdorfové a uvedení jeho obsahu na pravou míru

Petr Kausek – Tomáš Mařík

V minulém čísle Hlášky vyšel článek P. Kastla a Z. Gersdorfové „Starý palác na Rýzmberku (okr. Domažlice)“.¹⁾ Samotný tento fakt, stejně jako obsah zmíněného článku nás nutí k důrazné reakci, a to z několika důvodů, někdy vzájemně souvisejících.

V první řadě nedokážeme pochopit neslušnost až drzost obou autorů, kteří částečně vypublikovali výsledky několikaletého cizího (našeho) archeologického výzkumu, který navíc ještě není ukončen. Archeologické oddělení Muzea Chodska v Domažlicích totiž v souvislosti s postupnou konzervací některých částí hradu již od roku 2003 zajišťuje předstihový výzkum, a to včetně prostoru tzv. starého paláce. Díky loňské mailové korespondenci víme, že autoři článku, na který reagujeme, byli s touto skutečností obeznámeni. Ovšem i kdyby tomu tak nebylo, je základním standardem si takovou informaci před publikováním zjistit.

P. Kastl a Z. Gersdorfová v úvodním shrnutí dějin bádání uvádějí, že od roku 1999 stále probíhá živelný prázdninový výzkum pražských gymnazistů, přičemž je obtížná zpětná stratifikace nálezů.²⁾ Tato charakteristika však odpovídá pouze několika prvním letům těchto „gymnaziálních aktivit“, zatímco v dnešní době se jedná již jen o nárazové „vyklizovací“ či „úklidové“ práce, nezasahující nijak do terénu. Autoři dále zmínili epizodickou účast Archeologického ústavu AV ČR v letech 2001–05 (ve skutečnosti to bylo v letech 2001 – 2004), stejně jako Z. Procházku uskutecněně odebrání vzorků na dendrochronologickou analýzu, avšak téměř dvě dekády trvající oficiální archeologický výzkum okresního muzea zmínit jaksi (záměrně?)³⁾ opomněli.

V rámci několika posledních sezón výzkumu domažlického muzea byla odkryta značná část interiéru tzv. starého paláce (obr. 1, 2) včetně pozůstatků čtyř doposud neznámých oken a rovněž neznámé zděné přičky. Také odebrání klenebního zášpy nad suterénem paláce, stejně jako odkrytí

části interiéru mladší přístavby při vnějším lici jeho severozápadní (autoři používají při popisu dispozice hradu nepřesnou orientaci) stěny, jsou výsledkem odborného výzkumu naší organizace. Všechny tyto zmíněné skutečnosti byly P. Kastlem a Z. Gersdorfovou zaměřeny a svévolně otištěny na stránkách Hlášky. Jsme si vědomi toho, že většina odkrytých situací je volně přístupná a těžko komukoliv „zakazovat“ jejich dokumentaci. Ovšem považujeme za základní slušnost se před vypublikováním takové dokumentace zeptat toho, kdo výzkum provádí. V takovém případě bychom s tím bývali žádný problém neměli, nicméně se tak nestalo. Sami jsme výsledky výzkumu zatím nepublikovali z několika důvodů. Jednak stále ještě vyhodnocujeme terénní dokumentaci, zpracováváme movité artefakty atp., ale především výzkum ještě není ukončen a stále běží, byť „nárazově“ v závislosti na konzervačních pracích.

Nyní se dostáváme k druhé části našeho příspěvku, kde se budeme věnovat věcnému obsahu článku P. Kastla a Z. Gersdorfové. Vzhledem k tomu, že zmínění autoři neměli k dispozici terénní dokumentaci, movité artefakty, ani neznali jiné okolnosti výzkumu, je jejich pokus o interpretaci odkrytých situací bez kontextu logicky plný nepřesností, zavádějících informací i vyložených chyb. V následujícím textu se je postupně pokusíme uvést na pravou míru.

Problematickým se jeví už samotné označení dotčeného paláce jako „starý“. Autoři ve svém článku argumentují tím, že východní (správně jihovýchodní) obvodní zeď paláce neobsahuje, na rozdíl od západní (správně severozápadní) stěny paláce protějšího, žádný druhotně použitý materiál.⁴⁾ Není to pravda. Ten, kdo si pozorně prohlédne vnější líc jihovýchodní obvodové zdi tzv. starého paláce, zjistí, že ve zdivu je použito nejméně sedm architektonických článků a jejich zlomků, které pocházejí ze starších fází výstavby hradu a byly zde druhotně použity jako stavební materiál

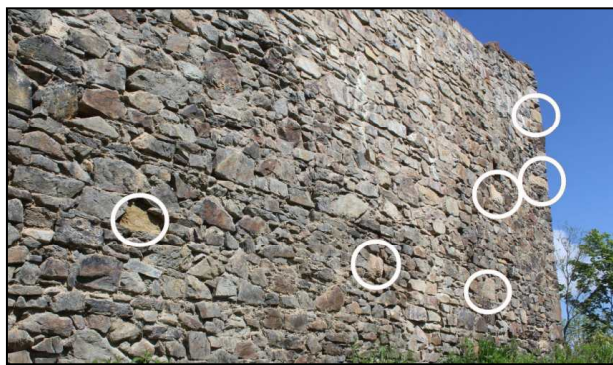

Obr. 1: Rýzmberk – pohled od jihovýchodu, v popředí pozůstatky tzv. starého paláce (foto z dronu T. Mařík 2021).

Obr. 2: Rýzmberk – pohled od severovýchodu do prostoru tzv. starého paláce před započatím archeologického výzkumu (foto P. Kausek 2010).

(obr. 3). Co autoři článku bez konzultace s autory výzkumu nevědí, je skutečnost, že jádro popisovaného zdiva a také masivní navazující zdi severovýchodní, obsahují zlomky prejzů a háků, cihel a dlaždic a především pozdně středověkou redukčně pálenou keramiku. Dalším nálezem byl i zlolek kamenné dělové koule. Kromě toho bylo archeologickým výzkumem zjištěno, že severovýchodní zeď paláce je založena na starším zdivu, které dodnes tvoří výraznou nerovnost na vnitřním líci popisované zdi (obr. 4). V tomto případě by se mohlo jednat o pozůstatek původní obvodové hradby jádra hradu a na základě oblého vedení tohoto torza zdiva mohla v této části dispozice tvořit oblé nároží. Zdivo této předpokládané obvodové hradby bylo dobře odlišitelné i jeho jádrem od okolní pravděpodobně pozdně gotické přízdívky v rámci budování popisovaného paláce. Je tedy zřejmé, že současná nadzemně dochovaná severovýchodní stěna paláce, stejně jako jeho jihovýchodní zeď od úrovně suterénu výš, nejsou součástí původní dispozice. Vzhledem k výše zmíněným poznatkům musíme s jejich výstavbou (či přinejmenším dosti razantní přestavbou) počítat nejdříve až někdy v průběhu 15. století. Všechny interiérové příčky paláce jsou pak k jihovýchodní obvodní stěně přizděny na spáru, čili jsou ještě mladší. Je otázkou, zda se jedná o mladší fázi či jen o mikrofázi v rámci projektu výstavby tohoto paláce, ale s ohledem na skutečnost, že příčky nejsou přizděny ani pod pravým úhlem, tak se přikláníme k první

Obr. 3: Rýzmberk – vnější líc jihovýchodní zdi tzv. starého paláce s vyznačením druhotně použitých kamenických článků – pohled od jihu (foto P. Kausek 2021).

Obr. 4: Rýzmberk – zvýrazněná spára na vnitřním líci severovýchodní zdi tzv. starého paláce dokládající složitější vývoj této části dispozice. Jedná se pravděpodobně o přezděný fragment původní obvodové hradby jádra hradu – pohled od jihozápadu (foto P. Kausek 2015).

Obr. 5: Rýzmberk – jedna z příček tzv. starého paláce, která je přizděna na spáru k jihovýchodní obvodové zdi. Šipkami označeny zlomky prejzů použitých ve zdivu – pohled od jihozápadu (foto P. Kausek 2019).

variantě. Je nutno ještě poznamenat, že i tyto příčky tzv. starého paláce obsahují ve svém zdivu příměs zlomků pálené střešní krytiny, cihel, dlaždic a keramiky z 15. století, což je pozorným okem i dobře viditelné (obr. 5). Toho si však autoři článku, na který reagujeme, nevšimli (výjimkou je zatím poslední odkrytá, nejjihnější příčka) a celou dispozici paláce považují za jednu stavební fázi.⁵⁾ Jako zcela irelevantní se pak v tomto světle jeví pokusy o srovnání s dispozicemi „otakarských“ paláců 13. století, či z nich vycházejících staveb století čtrnáctého. Rovněž na stejném chybném

předpokladu (původ stavby ve 13. století) založená interpretace jednotlivých prostor paláce (stranou ponechme zaměňování komory s komnatou) postrádá jakékoliv opodstatnění. Z předpokladu založení paláce ve 13. století patrně také pramení konstatování autorů, že přízemí nebylo původně komunikačně propojeno s patrem. Jistota, s jakou je toto tvrzení prezentováno, by byla nemístná i v případě, že by palác skutečně pocházel z daného období. Takto je však zcela mimo relevanci.

Další autory prezentované úvahy o podobě, uspořádání a chronologii paláce a jeho částí, jsou pak čirými spekulacemi bez jakékoliv opory v archeologických pramenech. Máme například na mysli suverénní dataci nově odkrytých oken v jihovýchodní zdi (která jsou mimochodem čtyři, nikoliv dvě, jak uvádí P. Kastl a Z. Gersdorfová) do pozdně gotického období.⁶⁾ Proč by okna nemohla být renesanční? Stejně tak nechápeme, kde berou autoři jistotu, s jakou interpretují prostor vzniklý přizdáním jižní příčky jako schodišťový koridor. O vnitřním komunikačním schématu paláce nevíme a ani nemůžeme vědět prakticky nic, neboť to stav jeho dochování nedovoluje.

Zcela mimo hranice našeho chápání jsou pak úvahy nad účelem při nádvořním líci paláce odkrytých příček, které autoři považují buď za opěráky z 1. stavební fáze (!), nebo za nosníky otevřeného arkádového ochozu, o jehož existenci zřejmě nemají žádnou pochybnost. Rádi bychom podotkli, že příčky jsou přizděny na spáru k omítce paláce, a tedy těžko mohou pocházet z první fáze, ať už ji datujeme kamkoliv. Jako nesmyslná se jeví i varianta pilířů ochozu, neboť příčky jsou pokryty zbytky interiérové omítky a dokonce nesou pozůstatky náběhu cihelné klenby a otisku podlahy (obr. 6). Je zřejmé, že odkryté příčky jsou součástí pozdně gotického či spíše již renesančního rozšíření paláce směrem do nádvoří.

Pokud jde o přemítání nad tím, zda zaklenuté prostory představují suterén či sklep,⁷⁾ můžeme autory ujistit, že sklepní prostory tzv. starého paláce jsou známé odnepaměti a nacházejí se v nižší úrovni, zasekané ve skále. Vstupuje se do nich přímo z nádvoří a částečně dnes slouží jako skladiště potravin místního kiosku.⁸⁾ V rámci pátrání po existenci sklepa je, kromě možností uvedených v poznámce 8, možné nahlédnout do jakékoliv relevantní literatury, případně si důkladně prohlédnout popisky jednotlivých částí hradu na půdorysu, který autoři sami ve svém článku použili. Zaklenuté prostory tedy samozřejmě představují suterén paláce, nikoliv jeho sklep.

S autory článku lze souhlasit v tom, že by bylo jistě dobré v rámci archeologického výzkumu zachytit původní vstup do paláce ze severozápadní (nádvořní) strany. Musíme však upozornit, že archeologický výzkum, který na

hradě probíhá, je pouze záchranný (ne systematický) a vázaný je striktně na konzervované úseky zdiva, a to v rámci závazných stanovisek vydaných orgány památkové péče. Zároveň opět musíme podotknout, že autoři v této souvislosti uvádějí nepřesné informace (nalezení překladu portálu).⁹⁾ Je sice pravdou, že v sondě při nádvořním líci severozápadní obvodní zdi paláce bylo v hloubce okolo 3 metrů zachyceno přelomené torzo kamenického článku (obr. 6), ovšem většina jeho objemu byla zaklíněna v profilu tvořeném sutí. Z bezpečnostních důvodů byl tedy článek ponechán na místě a dokumentována byla pouze jeho viditelná část. Z této dokumentované části však nelze vyvozovat žádné závěry ohledně původního umístění a funkce článku. Nevíme ani, zda se jedná o součást okna, dveří či jiného prvku, natož pak zda byl článek umístěn vertikálně či horizontálně. Jen pro informaci ještě dodejme, že zmíněná sonda je dokončena již 9 let (P. Kastl a Z. Gersdorfová píšou o „prozatím nedokončené sondě“) a je postupně zasypávána hlínou a suťovou drť získávanou v průběhu odkryvu vnitřku paláce.

Otázka chronologického vztahu mezi palácem a okrouhlým útvarem v jeho jižním rohu je skutečně nejasná, jak uvádějí P. Kastl a Z. Gersdorfová. Zásadní otázkou však je, zda onen okrouhlý útvar, obecně považovaný za bergfrit, bergfritem skutečně je. Pokud ano, tak byl pravděpodobně v pozdním středověku v prostoru minimálně suterénu částečně ubourán a začleněn do stavby tzv. starého (archeologickým výzkumem zjištěného „nového“ paláce).

Z posledních vět v článku zmiňovaných autorů se dozvídáme, že ověření nastíněných hypotéz prokáže až archeologický výzkum (patrně jejich). Autoři dosavadního

archeologického výzkumu a tohoto článku závěrem můžou jen konstatovat: „Tak to se budeme těšit!“

Poznámky: 1) Kastl, P. – Gersdorfová, Z.: Starý palác na Rýzmburku (okr. Domažlice). Hláska 32/2, 2021, s. 24–27. 2) Citace v pozn. 1, s. 24. 3) Domníváme se totiž, že je přeci jen snazší obhájit vypublikování sice cizích, ale jak autoři uvádějí „živelních“ a neodborných výkopových prací, než zveřejnění výsledků regulérního archeologického výzkumu svých kolegů. 4) Citace v pozn. 1, s. 25. 5) Citace v pozn. 1, půdorys na s. 26. 6) Citace v pozn. 1, s. 26. 7) Citace v pozn. 1, s. 26. 8) Přijít na existenci sklepů však není příliš složité a existuje hned několik možností. Přímo na místě lze například palác obejít (chápeme ale, že to vyžaduje jisté úsilí) a všimnout si buďto dveří s průduchem na severozápadě, nebo zazděného portálu s odvětrávacím otvorem, jenž původně ze sklepa ústil do jihovýchodního parkánu. Má-li badatel štěstí a zastihne-li ho na místě, může se na sklepy vyptat výčepního z výše zmíněného kiosku – ten, bude-li v dobrém rozmaru, může dokonce i odemknout dveře a zájemce do sklepů pustit. 9) Citace v pozn. 1, s. 27.

Obr. 6: Rýzmburk – situace odhalená sondou při nádvořní zdi tzv. starého paláce. K vidění je zde příčka patrně renesanční přístavby s interiérovou omítkou, zbytkem cihelné klenby, otiskem podlahy a přelomeným architektonickým článkem s jednoduchou profilací – pohled od severovýchodu (foto P. Kausek 2011).

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Tomáš Durdík K nedožitým sedmdesátinám

Archeologa Tomáše Durdíka (*24. ledna 1951), svými kopáči zvaného Obr Koloděj, jsem poznal o letních prázdninách v roce 1985 na archeologických výzkumech na Krivoklátě a Jindřichově Hradci. Jezdil jsem na jeho výzkumy až do počátku dalšího desetiletí. Kromě středoškolských a vysokoškolských studentů se tam objevovali i zakladatelé Klubu Augusta Sedláčka. Úctu a obdiv vzbuzovala Tomášova více než dvoumetrová marciální postava, korunovaná bohatou kšticí nad krátkým plnovousem, rámuječímí kulatou tvář s tmavými jiskrnými očima, bohaté znalostí i schopností vysvětlit diskutované téma i naprosto nezavěšenému člověku. Po výzkumu se nejraději pohyboval v modrákách s lacem, za špatného počasí oblékal vojenský kabát zvaný kongo a konfedační čapku se zkříženými šavlemi. Pečlivě vyměřované, kopané a plošně rozsáhlé sondy byly vždy vzorově dokumentovány měřicky, popisem i kresebně. Tomáš se vlastnoručně věnoval i jednosnímkové fotogrammetrii a na vytváření stínu a zajišťování štaflí a žebříků, z jejichž vrcholů nebezpečně vykloněný nad okraj sondy, pořizoval fotogrammetrické snímky, na což všichni zúčastnění vzpomínají jako na spartakiádní cvičení s Obrem. Tomáš byl výjimečným znalcem středověké hmotné kultury, zejména uměleckořemeslných artefaktů, militárií, ale také hodinových strojů. Shromažďoval poštovní známky, stavebnice plastikových modelů letadel a vojenské techniky, ale ke stavbě modelů se dostával zřídka. Sbíral také železniční modely ve velikosti TT (1:120) a jeho zájem o železnici v popovodňové kanceláři v podkroví Archeologického ústavu připomínaly obrázky vlaků od Jiřího Boudy.

Tomáš Durdík již jako student gymnázia přednášel v Národním muzeu o svém životním tématu – o českých hradech. Po maturitě v roce 1969 zamířil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, aby tam vystudoval prehistorii a historii. Studium ukončil v roce 1974, ale už v roce 1971 začal pracovat v Archeologickém ústavu Akademie věd a zůstal mu věrný celou svou aktivní kariéru. Podílel se na výzkumu Pražského hradu, především ale zkoumal královské hrady v přemyslovském loveckém hvozdu západně od Prahy. Postupně začal přednášet na Fakultě architektury ČVUT, Filozofické fakultě UK v Praze a nakonec na Západočeské univerzitě v Plzni, kde od července 2012 převzal vedení katedry archeologie a na novou pedagogickou kariéru se velice těšil. Byl hybatelem a starostou Společnosti přátel starožitností, podílel se na udržení existence a po roce 1990 i osamostatnění jejího časopisu, násilně sloučeného s periodikem Muzejní a vlastivědná práce. Jako odborný garant zařadil v roce 1983 vznik Klubu Augusta Sedláčka, doslova ze země vydupané skupinou západočeských nadšenců, organizovanou RNDr. Josefem Milerem a legalizovanou nakonec Domem kultury ROH plzeňské Škodovky jako zájmový kolektiv s maximálním počtem 200 členů. Z Ročenky Klubu vytvořil sborník *Castellologica bohemia*.

Tomáš Durdík v roce 1985 (sbírka J. Slavíka).

Tomáš se po roce 1989 stal členem vědeckých rad organizací EUROPA NOSTRA, Deutsche Burgenvereinigung e. V., expertem ICOMOS/UNESCO. Byl členem Comité permanent Castrum Bene a Comité Castella Maris Baltici, členem poroty pro udělování Ceny EU za ochranu evropského kulturního dědictví, členem vědecké rady NPÚ, předsedou Stálé komise MK ČR pro hodnocení kulturních památek, členem Exekutivního výboru Českého národního komitétu ICOMOS, předsedou Nezávislé památkové unie, členem Hlavního výboru České archeologické společnosti a členem Centra mediévistických studií. Byl rovněž členem redakční rady časopisu *Zprávy památkové péče*, vedoucím redaktorem a předsedou redakční rady *Časopisu Společnosti přátel starožitností* a editorem sborníku *Castellologica bohemia*.

Tomáš Durdík při pořizování jednosnímkové fotogrammetrie sondy na třetím nádvoří hradu v Jindřichově Hradci v roce 1985 (Foto Tadeáš Kopeček (?), sbírka J. Slavíka).

Mimo terénní sezónu velice čile publikoval a celkový počet jím zveřejněných monografií, studií a materiálůvých příspěvků překročil 600. Úplná bibliografie bohužel zatím nebyla zcela zpracována. Pro *Časopis Společnosti přátel starožitností* a především do pro sborník *Castellologica bohemia* napsal velké množství zpráv o literatuře, především o zahraničních, do té doby prakticky nedostupných knihách, sbornících i časopisech. Kromě odborných prací byl autorem scénářů k televizním seriálům *Hrady obývané* i *dobývané* (1991) a *Štíty království českého* (2007), ve kterých i sám vystupoval. Celou svou pracovní kariéru vedl rozsáhlé archeologické výzkumy na četných hradních lokalitách, k jejichž úplnému zpracování a publikování se bohužel stále nemohl dostat. V roce 2002 zpracování jeho výzkumů navíc výrazně zbrzdilo zatopení nevelké pracovny v Archeologickém ústavu, umístěné v přízemí vedle vřátnice, pověstnou tisíciletou povodní, ke které navíc došlo

v době jeho pobytu v zahraničí. Ztráty na dokumentaci se mu však v dalších letech podařilo odstraňovat, mimo jiné i díky tomu, že část zátěže spojené s vedením svých archeologických výzkumů předal svým mladším kolegům, především Vojtěchu Kašparovi a pak i Josefu Hložkovi, kteří pak přirozeně přebírali i tíhu zpracovávání nálezů a publikaci výsledků.

Tomáš Durdík vystoupil hned na počátku své kariéry s jasným programem výzkumu středověkých šlechtických sídel v Čechách a na základě svých výzkumů formuloval a publikoval teorie o tzv. hradech přechodného typu a o středoevropských kastelech. Obě teorie byly zejména v období po roce 2000 kritizovány z řad archeologů i stavebních historiků. Zřejmě největším Tomášovým dílem je Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, která se se čtyřmi svazky Dodatků stala svodem téměř veškerých znalostí o českých hradech a bude ještě dlouhá léta sloužit jako odrazový můstek pro bádání o jednotlivých hradech i rozsáhlejších tématech českých kastellologie.

Když mu byla v roce 2011 udělena prestižní cena Evropské unie Europa Nostra za mimořádný přínos k výzkumu, zachování a ochraně hradů a opevnění, které tvoří součást národního dědictví České republiky a bývalého Československa, dostalo se mu významného mezinárodního ocenění, jako dosud žádnému českému archeologovi či památkáři.

Tomáš zemřel náhle 20. září 2012 ráno, den po návratu z jednání konference Archaeologia historica v Českém Těšíně, když měl vyrazit na jednání o záchraně středověkých částí hradu Bečova nad Teplou.

Jiří Slavík

Mobiliáře tvrzí a zámků

Petr Rožmberský

Mobiliáře, seznamy vybavení objektů, soupisy věcí v nich se nacházejících, se dochovaly také u tvrzí a zámků. Ilustrují hmotnou kulturu, bohatství a zájmy jejich obyvatel – společenských elit. Uvedeme některé příklady.

Tisá, Krupka, Žďár

Roku 1691 byl dělen mobiliář mezi dcery po zemřelém urozeném a statečném rytíři, panu Janu Jarolímovi z Lewenfelzu na Tisé, Krupce a Žďáru (okr. Ústí n. L. a Teplice). Uvedeny jsou tři díly mobiliáře, předměty jsou oceněny.¹⁾

1. díl, obdržela Josefa Maxmiliána z Lewenfelzu: Prsten „sturkusem“ hrubým diamantky osazený – 90 zlatých. Umyvadlo s nálevkou pozlacené aug. (tj. stříbrno – sic!) proby (tj. váhy) 117 lotů – 117 zl. Cínu na každý díl přišlo p 85 librách po 20 krejcarech – 28 zl. 20 kr. Hedvábné vlasové punčochy nové – 5 zl. Kord nový se stříbrnými kříži – 13 zl. 36 kr. Šedivého sukna holandského jeden a půl lokte – 3 zl. 30 kr. Červený starz (sic!) tykty 5 loket neb feldzeich – 3 zl. Harasových francí 18 loket po 5 kr. – 1 zl. 30 kr. Hedvábných francí zlaté barvy 11 loket – 1 zl. Knoflíků všelijakých 42 tucty – 1 zl. 30 kr. Contrfect (tj. vyobrazení) císaře a císařovny po 3 zl. – 6 zl. Sv. Maří Magdalény v rámu – 2 zl. Sv. Antonína malý – 30 kr. Sv. Jana pod plenou hlava – 1 zl. 30 kr. Ecce homo – 6 zl. Sv. Alexia Šup.(?) – 1 zl. Obraz Panenky Marie Klatovské v řezbářském rámu – 14 zl. Narození Krista Pána – 1 zl. Landtšaft (tj. krajina) z Tisé 2 zl. Sv. Trojice obraz – 2 zl. Hlava sv. Jana – 2 zl.²⁾

2. díl, obdržela Jana Pelacie z Lewenfelzu: Prsten s diamantem – 45 zl. Compaht(?) stříbrný s „zadiakem sacz.“ – 6 zl. Flaše melounová aug. proby v 60 lotů po 1 zl. – 60 zl. Futrálek starý s nožími i s železem v 7 lotů – 4 zl. 12 lžíc s rovně štráfovými střenkami 42 loty aug. – 42 zl. Kord starý s stříbrnými kříži – 12 zl. 4 lžice domácí ve 14 lot. aug. proby – 14 zl. Kotlík starý otevřený v 7 a půl lotu po 45 kr. – 5 zl. 37 kr. Víčko při džbánku roztlučené stříbrné – 3 zl. Cínu na každý díl přišlo po 85 libr. po 20 kr. – 28 zl. 20 kr. Sukna holandského sirkové barvy 3 a půl lokte po 2 a půl zl. – 8 zl. 45 kr. Starodávny kolár losový krátký – 5 zl. Květovaného aksamitu 4 lokte po 3 zl. – 12 zl. Šněrovačka damaš-

ková s stříbrnými prýmy – 1 zl. 30 kr. Rukavic pár starodávnych zlatem krumplovaných – 1 zl. „Khenk“ ořechové barvy starodávny dlouhý – 1 zl. 30 kr. Item (tj. také) khenk černý dlouhý s francelmi (tj. ozdobné střapce) – 1 zl. 30 kr. Rukavice s černými francelmi a franci 12 loket obě – 1 zl. Obrazy nešporní 2 po 2 zl. – 4 zl. Ecce homo – 3 zl. Contrfect císařský nový 2 po 3 zl. – 6 zl. Item starý císařský contrfect 4 po 1 zl. – 4 zl. Mater Dolorosa – 3 zl.³⁾

3. díl, obdržela Anna Terezie: Armpantů 1 pár z dukát. zlata ve 20 dukátech – 60 zl. Prsten oddávací – 6 zl. 30 kr. Orlový kámen v zlatě fasovaný – 6 zl. 30 kr. Umyvadlo s nálevkou hir vergold (tj. pozlacené) aug. prob 116 lotů – 116 zl. Cínu na každý díl přišlo po 85 libr. po 20 kr. – 28 zl. 20 kr. Plášť červený z prostého šarlatu s stříbrnými porty – 40 zl. Contrfect Ferdinanda čtvrtého – 2 zl. Contrfect Leopolda arciknížete – 2 zl. Panenky Marie Mouřeninské – 1 zl. 30 kr. Sv. Michala archanděla – 2 zl. Obraz Panenky Marie s jezulátkem – 1 zl. 30 kr. Landtšafy dětinské 4 – 6 zl.⁴⁾

Zajímavé je množství obrazů, šatstva je minimálně.

Zbraslavice

V roce 1692 došlo k dělení pozůstalosti (hotovost, dluhy a mobilie) po urozeném a statečném rytíři, panu Ferdinandu Václavovi Pernklo z Šenrejtů na Zbraslavicích (okr. Kutná Hora) a urozené paní Dorotě Marii Pernkové, rozené Nejberové z Nejberku, mezi jejich syny Ferdinandem Václavem, Janou Petrou a Václavem Leopoldem (poslední dva byli nezletilí).⁵⁾ Mimo jiné se v dílčích cedulích praví, co by se hotových peněz, zlata, stříbra, klenotů, ložních šatů, truhel, almar a jiných domovních k hospodářství statku pozemského nepatřících nábytků (krom zbraně, kteráž samým synům se zanechává) vynašlo, aby také jejich sestra Voršila Bohumila obdržela jeden díl.⁶⁾

Mobilie od zlata, stříbra a perel (s odhadem ceny): Dva kusy měděnice, totiž umyvadlo s nálevkou, není pozlacené, bílé stříbrné, díla pěkného, „trejbovaného“, váží 118 lotů – 88 zlatých 30 krejcarů. Konvička stříbrná nepozlacená s cíný(?) pěkně trejbovanými, váží 34 a půl lotu – 17 zl. 36 kr. Kříže na kord celé stříbrné se dvěma gryfy, hruškou, hákem a „urbantem“, váží 48 lotů – 43 zl. 12 kr. Malý zlatý řetízek hrachového díla ve 2 letech 1 kventlíku – 32 zl. 30 kr. Stříbrné vojenské „brustfleky“ neb šilty – 19 zl. 39 kr. 4 a půl denáru. Jeden šál (tj. mísa) vysoký stříbrný na medvědu stojící, pozlacený, na způsob lodi, 17 a tři čtvrti lotu – 19 zl. 51 kr. Jeden šálek hluboký pozlacený, stříbrný, velký, hladkého díla, váží 16 lotů – 18 zl. 24 kr. Červená tyktyková šerpa (tj. pruh lepší hedvábné látky), nestojí za nic, francle za 10 zl. 30 kr. Zlatý prsten fraucimorský (tj. dámský) s černým šmelcem (tj. smaltem) a dobrými devíti malými diamantky – 9 zl. Jeden menší stříbrný pozlacený šálek sprostý, mající 7 lotů – 8 zl. 3 kr. Šňůra perel okrouhlých prostředních, okolo krku jednou – 6 zl. Štylek (tj. dyka) turecký se stříbrnou pochvou a k tomu řemen stříbrem obitý, za 10 zl. Čtyři stříbrné lžice – 6 zl. 39 kr. 4 a půl d. Item dvě stříbrné lžice polámané a dvě celé – 6 zl. 39 kr. 4 a půl d. Item dvě stříbrné lžice – 4 zl. 3 kr. 4 a půl d. Zlaté srdéčko maloučké s šmelcem – 1 zl. Stříbrná hvězda, v níž šest českých diamantů – 1 zl. Stříbrný „Cznugen Ssaber oder Spat“ – 1 zl. 18 kr. Stříbrný peníz s židovskými slovy na způsob těch 30 stříbrných, za které byl náš Spasitel od Jidáše prodán – 45 kr. Obraz Krista Pána na stříbrném plíšku – 30 kr. Nějaký kunst(?) v stříbře(?) pozlacený pro psotník – 30 kr. Prstýnek malý stříbrný s modrým kamenem – 10 kr.⁷⁾

Od cínu: Cínového nádobí, všeho všudy váží 193 liber, po 20 kr. každou libru počítajíc, učiní za něj 64 zl. 20 kr. **Od mosazi:** Mosaz váží 17 liber, každou libru počítajíc po 18 kr., učiní za těch 17 liber 5 zl. 6 kr. **Od mědi:** Měď váží 106 liber, každou libru počítajíc po 18 kr., činí za všechnu měď 31 zl. 48 kr.⁸⁾

Od peřin: Poněvadž toho peří více starého než nového jest, a budoucně než sirotci bratři dorostou, by se sleželo a od molů zkazilo, bylo sesypáno do „sofkův“ a převázáno. Váží: Nové peří 50 liber po 24 kr. – 20 zl. Staré peří 104 liber po 15 kr. – 26 zl. Prach 23 liber po 30 kr. – 11 zl. 30 kr. Za císky z těch peřin – 3 zl. 30 kr. **Od chodících šatů:** Kolár losový (tj. lososový, růžový), pří

něm rukávy stříbrem premované – 12 zl. Od bílých šatů: Povlečení bílé červeným hedvábím vyšíváné, totiž cíška velká a malá, prostěradlo, za 6 zl. Čtyři malé ubrusy, každý po 30 kr., činí 2 zl. Potah – 18 kr. Cíška malá s bílými mřížkami – 15 kr. Dva cvilinkové ubrusy, oba spotřebované (tj. opotřebované) – 15 kr. Dva servíty za 6 kr. Cvilinkový ručník – 1 zl. Prosté svrchníční povlaky dva kusy po 30 kr. – 1 zl. Ručníky velké spotřebované tři – 1 zl.⁹⁾

Deky, firhánky, špalíry a koberce: Dva turecké koberce po 5 zl. – 10 zl. Plátěná deka za 45 kr. Koberce na stoly špalírované dva za 6 zl. Jeden malý kus nýdrlandského špalíru – 2 zl. Koberec soukenný zelený – 45 kr. Koberec turecký za 45 kr. Plátěný tisknutý – 15 kr. Plátěný koberec za 2 zl. Firhánky z modrého a bílého cvilinku dva – 24 kr.¹⁰⁾

Od obrazů: Jedenáct obrazů Sybiliných, jeden k druhému po 3 zl. – 33 zl. Dřevěné nádobí a knihy: Šrajbtiš (tj. psací stůl) s některými sklenicemi – 1 zl. Židličky bílé čtyři po 8 kr. – 32 kr. Staré vyšíváné sesle, červená a zelená – 30 kr. Dvě židličky po 8 kr. – 16 kr. Lože velké ořechové barvy – 1 zl. Velká černá almara pro chodící šaty se čtyřmi „šublady“ (tj. šuplaty, zásuvkami) – 2 zl. Španělská stěna – 1 zl. Almara ořechové barvy, v ní všelijaké nádobí a potřeby, však zrezavělé, řezbářského a truhlářského řemesla, i s nádobím za 2 zl. Šrajbtiš černý s 22 příhradami – 30 kr. Velké truhla bílá – 2 zl. 30 kr. Truhla bílá hrobová s zámek – 45 kr. Truhla červená strakatá za 30 kr. Truhla ořechové barvy s zámek západitým – 36 kr. Malá truhlička z dubového dříví – 25 kr. Truhla zelená s zámek – 45 kr. Sprostá (tj. obyčejná) bílá dlouhá truhla – 30 kr. Šrajbtíšek s všelijakými starými spisy – 45 kr. Dva koše potažené telecí kůží – 1 zl. Kniha jmenovaná Život všech svatých – 1 zl. Truhla dubová fošnová s řetízky – 1 zl. 30 kr.¹¹⁾

Od všelijaké zbraně: Partyzána hwejtmanšská pozlacená s zelenými franclemi „hadbabnejma“ a koženým futrem – 5 zl. Flintovní mušketon za 2 zl. Tažené ručnice dvě po 3 zl. – 6 zl. Janičárka za 45 kr. Dvě muškety po 1 zl – 2 zl. Dlouhá flinta a janičárka stříbrem obitá za 7 zl. Dlouhá karabina za 2 zl. a druhá za 1 zl. 30 kr. – 3 zl. 30 kr. Flintovních (tj. křesadlových) pistol něco polámaných dva páry – 3 zl. Německých pistol dva páry po 3 zl. – 6 zl. Janičářských pistol jeden pár – 2 zl. Dva polámané mušketony – 2 zl. Tři pistole od kterýchž po jedné ukradeno, každá po 30 kr. – 1 zl. 30 kr. Pistol německých jeden pár – 1 zl. Pistolní brokovnička se dvěma laufy a zámky – 1 zl. Palaš jeden a šavlice jedna, obě za 2 zl. 15 kr. „Panczer stecher“ za 1 zl. a železná „catefractura“ – 6 zl. Šavle damascírovaná za 3 zl. a jedna sprostá za 1 zl. – 4 zl. Menší kord za 25 kr. Ještě jeden palaš za 45 kr. Štylet (tj. dýka, mečik) za 15 kr. a turecký buzikán a čakan – 45 kr. Černé „paczovaný Sspringstuk“, k tomu příslušející „fankaisy“ – 1 zl. Dva myslivecké toulce za 30 kr. Turecké kopí za 15 kr. „Brustflak“ železný, přední a zadní kus – 1 zl. 10 kr. „Nosec“ sedla dvě za 1 zl. 30 kr. a sedm párů pistolních „holften“ (tj. holster, pouzder) po 15 kr. – 3 zl. 15 kr. Čtyři páry železných nožů po 24 kr. a rožníček na ptáky za 3 kr. – 27 kr. (sic!). „Rundač“ turecký, lučiště s toulem a šípkami – neví se, jak šacovati.¹²⁾

Je možné pozorovat nepoměr mezi množstvím šatstva a zbraní. V době tureckých válek je patrný východní vliv na hmotnou kulturu, především v případě zbraní, kde zaujme jejich rozmanitost.

Lipka

Roku 1695 byly po smrti urozeného pána, pana Ferdinanda Leopolda Kustoše, svobodného pána z Zubří a z Lipky komorníkem od zemských desek „inventýrované mobilie“ a následně rozdělené mezi dědice – syny nejstaršího Leopolda Prokopa, prostředního Václava Ferdinanda (nezletilý, převzal bratr-poručník) a nejmladšího Ferdinanda Adama (nezletilý, převzala matka-poručnice).¹³⁾

Od zlata a stříbra: Zlaté řetízky, stříbrný kalamář, čekan a střikačka, jedno velké zrcadlo s černým „paczovaným“ rámem, červený karmazínový „Nachtzeüß“ (tj. noční prádlo, pyžamo) se dvěma červenými tykytovými plenami, a jiné drobné věci, jako i kšíry, vůz a „Sseze“, též co na zlaté minci zůstalo, má vše na peníze

[být] uvedeno a k dobrému nezletilým (co pro rata na díly jejich přijde) na úroky půjčené aneb jináče k užítu jim přivedeno a z toho při dosáhnutí let jejich, respective od paní poručnice a pana poručníka jim náležitý počet učiněn být.¹⁴⁾

Ostatní mobilie následovně podělená jsou (uvedeno rozdělení mezi dědice, které je zde pominuto):

Od zlata a stříbra: Prsten zlatý s pěti diamanty, podobný se třemi diamanty a další s jedním diamntem. Pět umyvadel bílých s nálevkami a jedno pozlacené. 12 stříbrných bílých lžic, celých a polámaných 27, pozlacených 12. Mosazné hodinky, stříbrné malé hodinky a mosazné se stříbrným futrálem, menší hodinky s „vekar“ a těm podobné. Věnc zlatý šmelcovaný (tj. smaltovaný), „Myno“ zlatý. Pásek stříbrný pozlacený. Dvě zrcadla s černými rámy, dvě v plechových rámech. Dvě bílé slánky s nožičkami a dvě bílé, pozlacené. Flaše stříbrná pozlacená. Konvice pozlacená kostmi vykládaná. Konvice stříbrná, pozlacená. Koflíček bílý uvnitř pozlacený. Škatulka bílá. Škatulka prolamovaná bílá. 12 hrubých kolářův. Šrajbtiš kamením vykládaný. Šrajbtiš prostý černý. Zlatých a stříbrných prýmův na celé mužské šaty, zlatých a stříbrných krajkův 10 loket. Sekrýt (tj. pečetiadlo) malý zlatý. Dva bílé tácy pro nošení vína. Zlatých a stříbrných starodávných krajkův nových (sic!) 23 loktů. Zlaté srdce. Tři zlaté obroučky. Bílý stříbrný šálek. Dva svícny bílé něco pozlacené. Šálek pro polévku uvnitř pozlacený. Necičky pro máslo uvnitř pozlacené. Apatyčka malá stříbrná. Knoflíků „finegranových“ sedm „tučkův“. Pár rukavic [se] zlatými a stříbrnými francly. 6 loktů zlatých a stříbrných „umprelů“.¹⁵⁾

Od šatstva: Černé šaty španělské s pláštěm aksamitovým podšitým, černými krajkami premované. Šaty popelaté dragetové s modrou kamizolou brokátovou se zlatými krajkami. Šaty vlasové kastorové s zelenou žlutě protkávanou kamizolou. Aksamitové černé šaty s pláštěm. Černé šaty z holandského sukna s krajkami. Šaty s kamizolou z holandského sukna skořicové barvy stříbrem a zlatem premované. Černý soukenný plášť. Kabát mužský aksamitový bez podšívky. Spodky z aksamitového brokátu rozličné barvy. Dvě barchanové kamizoly. Brokátový „Šlafpeltz Plumerana“ vlasové barvy. Bílá hedvábná šerpa [se] stříbrnými francly. Klobouk kastorový černý. Modré péro na klobouk. Troje „Khinky“ dlouhé kožené. Troje „Khinky“ dlouhé prosté. Troje šaty „Liberajské“ premované se vším příslušenstvím a jedním pláštěm pážecím. Troje podobné šaty liberajské s jedním kožovským pláštěm. Troje podobné šaty liberajské se vším příslušenstvím. Peří (tj. per) bílých 24. Dva koberce na „priglu“ šité. Devět modrých soukenných koberců. Devět zelených soukenných koberců. Dva tkané turecké. Turecký prostý. Dva turecké štrafované. Tři žlutě štrafované a prosté květované. Dva žlutomodré. Zelená harasový. Tři vlasové a „plumeranon“. 11 kusů tisknutého plátna. Šest seslí módních soukenných hrubých a malých. Šest seslí na prýglu tkaných malých. 12 seslí ze zeleného sukna. Tři sesle se zeleným „tribem“, čtyři ze zeleného „trybu“. Zelených soukenných velikých a malých 12. Tři modré soukenné malé. Dvě černé malé. Firhank bílý tykytový starý. Sedlo modré aksamitové a [s] čabrakem, holstrami a bílým rystunkem. Sedlo zelené aksamitové s čabrakem. Dvě sprostá sedla kožená. Tykytový starý firhank z „fličku“.¹⁶⁾

Od šatův bílých: 11 ubrusův nýdrlandských, 12 damaškových, 21 prostých cvilinkových. 66 servítů nýdrlandských, sedm damaškových, 88 z prostého cvilinku. 95 ručníků z prostého cvilinku, 16 damaškových. 11 povlaků na dvě osoby, osm na jednu osobu.¹⁷⁾

Od cínu: Z nového cínu nádobí 180 liber. Ze starého cínu nádobí 573 liber. Šest věnců pod mísy. Na mosaze a mědi, též železe. Rozličných potřeb 180 liber. Od železných potřeb 690 liber.¹⁸⁾

Prachu husího: V rozličných sypcích 213 liber. Deky rozličných barev karmazínová, deka tykytová zelená z bavlny, podobný z prachu, deka zelená tykytová, modrá tykytová. Peří husího: V sypcích a povlacích 948 liber. Dvě kožené madrace z vlasů. Pět madrací vlněných cvilinkových. 10 polštářů cvilinkových vlněných. Tři deky z tisknutého plátna.¹⁹⁾

Rozličné knihy: Zřízení zemské. Uherská kronika s „kupřstyhy“. Corpus juris canonici. Popsání čtyř dílů světa. Hecatombe Doct. Chamboga. Fürsten Spigel weingerta nesvázaná. Historie amsterodamská francouzská. Historie anglická, švédská, trudenii. Dictionář vlašský a francouzský. Historia Africa. Dvě hospodářské velké. J.M.C. Rescripta. Kniha sta dní. Philosophia Neb. Pána. Život sv. Kláry vlašské. Eppit. historiámí. Anatomická kniha. Velká gramat. franc. Mapa česká s knížkou. Knížka o kvítím zahradním. Pět delinátů stavení a zahrad. Historie judiánská stará. Kronika patriarchů. Poklad hodin. Historie perská a judická. Dictionář francouzský a německý. Historie Tuldenova. Traktáty pacie německé. Historie španělská. Historie francouzská. Libellum praeicum. Compendium institut. Unidemia Weingarten nesvázaná. Theser comitis de Valderode. Novellae Novellarum psaný. Compend Lord. nesvázaný. Čtyři mapy rozdílné. 18 contrfectů v kupfru. 14 knížek malých všelijakých. 29 kupfrstichův rozličných.²⁰⁾

Obrazův rozdílných: Pět velkých Landtsaftů (tj. krajin). Dva menší, dva ještě menší a sedm ještě menších. Dva maličké vodní. Dva maličké s stavením. Tři sv. Maří Magdalény. Velký contrfect (tj. podobizna) neb. pana. Dva Landshafty. Menší. Ještě menší. Panny Marie pasovské. Item menší. Panny Marie klatovské. Sv. Josefa. Dva větší vodní Landshafty. Dva v pozlacených rámech. Dva Landshafty se stavením a maličký. Ecce homo. Krále uherského. Dva svinuté Landshafty. Čtyři kuchyňské kusy. 13 contrfectův pánův Kustošův a jiných v dobrých a polámaných rámech. Sedm papírových v černých rámech. Mater Dolorosa. Hlavy Krista Pána. Čtyři Landshafty v pozl. rámech, jeden maličký. Dva holandské kousky. 13 prostých obrazů. Sedm papírových starých v čer. rámech. Dva holandské kusy v pozlacených rámech. 10 jiných h starých papírových i na plátně.²¹⁾

Od zbraně: Dvě flinty stříbrem vykládané. Flinta prostá. Mušketon. Mušketon německý. 30 mušketův. Ručnice dlouhá. Dvě štuce s erby. Ručnice mosazná. Janičárka. Karabina. Řemen ke karabině. Dva štuce (tj. krátké pušky) s erby. Dva dlouhé štuce. Opotřebovaný štuc. Štucky s rýsovaným strojem. Štuc vykládaný. Štuc sprostý. Stará brokovnice. Šest párů pistolí. Banditka (tj. bambitka) s německým strojem. Dvě bambitky. „Prubir“ na prach. Dva celé stříbrné kordy. Kord se stříbrnými kříži. Kord černý se španěl. klinkou. Kord černý. Šest malých prostých kordů a tři malé kordy opotřebované. Dva toulce. Franc. mosazná trouba. Trouba lovecká. Myslivecká taše.²²⁾

Od rozličných koží: Medvědí kůže. 70 jeleních a srnch. 40 lišek celých i necelých. Pět kuních. Dvě vlčí. Z divokého kocoura.²³⁾

Překvapí bohatost šatstva, množství knih a obrazů, tak jako počet mušket.

Ledeč nad Sázavou

Odhad panství Ledeč nad Sázavou (okr. Havlíčkův Brod) zadlužené Marie Anny ovdovělé hraběnky z Verdugo proběhl roku 1741 ve prospěch věřitelky, ovdovělé hraběnky z Věžník, rozené z Šatzenhofu.²⁴⁾ Zámecký mobiliář je lokalizován do jednotlivých prostor a oceněn.

V tabulnici: Zrcadlo v černém rámu – 6 zl. Od obrazů: Císař Leopold a císařovna – 2 zl. Císař Josef – 3 zl. Hrabě z Thunu conterfact velký – 3 zl. Historie z evangelium – 2 zl. Pýcha a láska – 1 zl. Luther s Katerlí – 1 zl. 30 kr. Velký kus s rozličnou věcí – 2 zl. Dva portrait – 1 zl. 30 kr. Turecký koberec – 2 zl.²⁵⁾

Podle tabulnice v pokoji: Od obrazů: Obležení města Budy – 4 zl. Dva obrazy s ovocem – 3 zl. Panna Marie v rámu – 1 zl. Zahradní kus – 30 kr. 3 Landtsafty v černých rámech po 24 kr. – 1 zl. 12 kr. Svatý Petr a Pavel po 30 kr. – 1 zl. 3 okrouhlé portrait po 30 kr. – 1 zl. 30 kr. Svatý Jan Sarcander – 24 kr. 2 Landtsafty v pozlacených rámech – 30 kr. Malé Landtsafty 2 – 12 kr. Od jiných věcí: Carlsbadské háky 3 po 30 kr. – 1 zl. 30 kr. Cínový kotelíček na svěcenou vodu – 24 kr. Zrcadlo v bílém rámu – 2 zl. Fomirovaný štrybtych (tj. sekretář) s 4 „šablady“ (tj. šuplaty, zásuvkami) – 10 zl. V něm: 4 desátky(?) z agátu – 2 zl. 2 rohové (tj. z rohoviny) chokoladní (tj. čokoládni)

koflíčky fasované v stříbře – 2 zl. 2 porcelánové s tácky po 36 kr. – 1 zl. 12 kr. 2 byly bez tácků po 12 kr. – 24 kr. Porcelánový bílý hmiček na polévku – 1 zl. 4 lokte tlačeného plátna po 5 kr. – 20 kr. 4 velké plátěné cíchy – 3 zl. 3 prostěradla – 2 zl. 2 cíchy strakaté – 30 kr. 21 cíšek podhlavniček – 1 zl. 3 kr. Malá seslička s harasem šitá – 12 kr. 10 ubrusů starých – 3 zl. 65 servitů po 6 kr. – 6 zl. 30 kr. Zvilichový ubrus – 1 zl. 30 kr. 5 ručníků po 8 kr. – 40 kr. 10 servitů po 10 kr. – 1 zl. 40 kr. 3 cíchy z tenčího plátna – 1 zl. 30 kr. Od stříbra: Velká lžice aug. proby váží 10 lotů po 1 zl. – 10 zl. 12 lžic praz. proby 47 lotů po 51 kr. – 39 zl. 57 kr. 10 lžiček na caffè pra. prob. 7 lotů 1 q. po 51 kr. – 6 zl. 9 kr. 4 a půl d. 12 párů střenek k nožům 57 lotů po 50 kr. – 47 zl. 30 kr. Víceji v tom pokoji: 12 koflíčků s tácy pro caffè po 4 kr. – 48 kr. 6 modrých po 3 kr. – 18 kr. 6 kropských po 3 kr. – 18 kr. Černý stůl s almárou nahoře hodinky – 12 zl. Postel dubová s zelenými mantel zvykovými(?) fuhřanky – 8 zl. Stojadlo před dveře – 1 zl. Hodinky stojací – 20 zl. 6 červeně achamitových (sic!) seslí po 1 zl. – 6 zl.²⁶⁾

V druhém pokoji: Fomirovaný šreibtich – 8 zl. Zelená barvy stoleček a na něm almárka – 1 zl. 30 kr.²⁷⁾

V třetím pokoji: Od obrazů: Na nebe vstoupení Krista Pána – 4 zl. 2 Landtsafty v černých rámech po 18 kr. – 36 kr. Vlašský kus s stromy – 6 zl. 3 landtsafty menší po 18 kr. – 54 kr. 2 battalie – 30 kr. Salvator v černém rámu – 30 kr. Přestická Panna Marie – 1 zl. Od jiných lepších věcí: Šreibtich fomirovaný – 4 zl.²⁸⁾

V Trčkovském sálu: Sv. Maří Magdaléna a sv. David po 1 zl. – 2 zl. 15 rozličných portrait po 1 zl. 30 kr. – 22 zl. 30 kr. Poetský kus – 1 zl.²⁹⁾

V Říčanovském sálu: Velký kus Pečlivá Marta – 3 zl. 2 kusy Zima a Podziměk – 5 zl. 9 kusů poetských po 30 kr. – 4 zl. 30 kr. Kus s květinami za 51 kr. Bezabea – 2 zl.³⁰⁾

V hostinském pokoji: Velký historický kus – 1 zl. 30 kr. S květinami kus – 24 kr.³¹⁾

V druhém hostinském pokoji: Šreibtich (tj. psací stůl) – 4 zl. Postel řezbářského díla pozlacená – 4 zl. Starý tyktytový babillion – 2 zl.³²⁾

V třetím hostinském pokoji: 2 obrazy z nového testamntu po 45 kr. – 1 zl. 30 kr. 5 landtsaftů po 15 kr. – 1 zl. 15 kr. Postel s damaškovými starými fuhřanky (tj. závěsy) – 12 zl.³³⁾

V hořejším štoku (tj. patře): 2 červené deky na koně – 4 zl. Sedlo ženské – 1 zl. 30 kr. 6 kšírů na koně – 10 zl.³⁴⁾

V quadrobě (tj. v garderobě, v šatně): Od feín cínu: Malá mísa. 67 talířů. 2 šálky s dekly gravírované. 4 takové hladké. Hrníček na polévku. Konvička na thé. Konvička na caffè. 4 svícny. 2 šálečky gravírované. Váží 79 lb. po 21 kr. – 27 zl. 39 kr. Od prob cínu: 8 velkých mís. 4 prostřední. 12 menších. 5 talířů. 2 slánky. 6 svícny. 2 umyvadla s nalývadly. 3 noční hmce. Váží 94 lb. po 18 kr. – 29 zl. 24 kr. Od mědi: 3 velké hmce na vodu s příkryvadly. Kotel na ryby. Vanička. Kotelíček. 2 castroly. Váží i s železem 67 lb. po 12 kr. – 13 zl. 24 kr. Od mosazu: Moždň s paličkou. Kotelíček na zadělávání. Váží 10 lb. po 20 kr. – 3 zl. 20 kr. Od peřin a 2 prachových: 4 velké peřiny, 16 podhlavniček. Těž 3. Váží 28 lb. po 18 kr. – 17 zl. 24 kr. Z drané ho peři: 3 peřiny velké. 4 dlouhé polštáře. 6 velkých peřin v plátěných cíchách. 2 dlouhé polštáře. 8 malých. Váží 205 lb. po 12 kr. – 41 zl. Suma za nadstojící lepší svršky a nábytky: 467 zl. 54 kr. 4 a půl d.³⁵⁾

Orangerio: Turecký pomoranč – 2 zl. Sladkých větších pomorančů 17 po 3 zl. – 51 zl. Prostřední 2 po 2 zl. – 4 zl. Kyselé 2 po 2 zl. – 4 zl. Lemon Pargamut – 2 zl. Pampelus – 2 zl. Menší – 1 zl. 45 kr. Větších citronů 6 po 2 zl. – 12 zl. Menších 18 po 18 kr. – 4 zl. 48 kr. Malých citronů a pomorančů v hmcích 30 po 15 kr. – 7 zl. 30 kr. Cedro malé – 30 kr. Suma 61 zl. 33 kr.³⁶⁾

Dlouhá Lhota

Věřitelé zemřelého Hynka Humberta Bechyně z Lažan si roku 1745 vyžádali úřední odhad po něm pozůstalém statku Dlouhá Lhota (okr. Příbram). Byly odhadnuty a oceněny také mobilie „aneb svršky více lepší“ (rodinné portréty zůstaly rodině).³⁷⁾

Tvrz: V pokoji červeném tak nazvaném: Zrcadlo v postřibřeném rámu – 15 zl. Postel dubová s nebesy fihřanky zelené

tyktové a dekou – 8 zl. Canapee žluté s dílem aneb křížovým štychem – 6 zl. 4 sesle malé bez lenochu s takovým štychem a stranami sukem – 3 zl. Černý pačovaný stoleček a na něm almarka s vyřezávanými figurami – 12 zl. Fomirovaná almarka s šublaty a na něm (sic!) za malá – 6 zl.³⁸⁾

V tabulnici: Hodiny velké s velkým persenticlem v fomirované almaře – 50 zl. Fomirovaný stoleček na něm almarka s 10 šublaty – 5 zl. Hodiny stojací na ní – 12 zl. Fomirovaný Tic Tac – 3 zl. Turecký koberec – 15 zl.³⁹⁾

V nebožtíka pána v pokoji: Tři stolice s lenochem vyšíváné s křížovým štychem – 7 zl. 30 kr. 6 malých bez lenochů s takovým štychem – 6 zl. 2 též a zeleným sukem po stranách – 1 zl. 30 kr. Postel s zelenými tyktovými fúrhánky k té v Červeném pokoji – 8 zl.⁴⁰⁾

V pokoji piliardovým: Piliard svým příslušenstvím – 20 zl. Cejnu: Dle inventáře a po srážce kostelních svíců, které 10 lb. vážejí vynachází se 19 lb. po 24 kr. – 7 zl. 36 kr. Mosaz: 8 svícen a rescho váží 5 a půl lb. po 24 kr. – 2 zl. 12 kr. Mědi: Dle inventáře vynachází se rozličné a váží 63 lb. po 18 kr. – 18 zl. 54 kr. Item dobrý vinopalný kotel váží 82 lb. po 18 kr. – 24 zl. 36 kr. Peřin: Též dle inventáře 2 cent. 34 lb. koždou lb. po 12 kr. – 54 zl. 48 kr. Suma z ty a parte šacované mobilie: 301 zl. 6 kr.⁴¹⁾

Poznámky: 1) Národní archiv Praha (NA), fond Desky zemské, kniha č. (dále DZV) 78, fol. L27 a n. 2) NA, DZV 78, fol. M7v–M8. 3) NA, DZV 78, fol. M8v. 4) NA, DZV 78, fol. M9. 5) NA, DZV 78, fol. H2. 6) NA, DZV 78, fol. H3. 7) NA, DZV 78, fol. H5–H6. 8) NA, DZV 78, fol. H5v–H6. 9) NA, DZV 78, fol. H6v–H7. 10) NA, DZV 78, fol. H7–H7v. 11) NA, DZV 78, fol. H7v–H8. 12) NA, DZV 78, fol. H8–H8v. 13) NA, DZV 79, fol. P2, P8v–P9v. 14) NA, DZV 79, fol. P2. 15) NA, DZV 79, fol. P2v–P4. 16) NA, DZV 79, fol. P3v–P5. 17) NA, DZV 79, fol. P4v–P6. 18) NA, DZV 79, fol. P5v–P6. 19) NA, DZV 79, fol. P5v–P6. 20) NA, DZV 79, fol. P6v–P7. 21) NA, DZV 79, fol. P6v–P8. 22) NA, DZV 79, fol. P7v–P8. 23) NA, DZV 79, fol. P9. 24) NA, DZV 280, fol. A1 a n. 25) NA, DZV 280, fol. A3. 26) NA, DZV 280, fol. A3–A5. 27) NA, DZV 280, fol. A5. 28) NA, DZV 280, fol. A5–A5v. 29) NA, DZV 280, fol. A5v. 30) NA, DZV 280, fol. A5v–A6. 31) NA, DZV 280, fol. A6. 32) NA, DZV 280, fol. A6. 33) NA, DZV 280, fol. A6–A6v. 34) NA, DZV 280, fol. A6v. 35) NA, DZV 280, fol. A6v–A8. 36) NA, DZV 280, fol. A9–A9v. 37) NA, DZV 282, fol. A1 a n. 38) NA, DZV 282, fol. A1v–A2. 39) NA, DZV 282, fol. A2. 40) NA, DZV 282, fol. A2–A2v. 41) NA, DZV 282, fol. A2v.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň, Tel. 606 666 415, e-mail: tokarel@seznam.cz.

Autovycházka na Kouřimsko bude **18. září**. Program: **Kostelec nad Černými lesy** (exteriéry zámku), **Tismice** (románský kostel), **Tuchoraz** (tvrz), **Hradenín** (tvrz), **Klášteřínský Skalice** (pozůstatky budov kláštera), **Svojšice** (zámek), **Malotice** (tvrz), snad **Kouřim**. Schůzky v dubnu a květnu se neuskutečnily. V červnu proběhla schůzka pobočky bez přednášky v naší tradiční hospodě Pod Kopcem v Božkově.

Václav Chmelíř

Zpráva o hospodaření v roce 2020: Zůstatek z roku 2019: 31 807 Kč. Příjmy: 13 760 Kč (členské příspěvky: 5230, desátek: 1110, Hláška: 6500, dary: 920). Výdaje: 11 495 Kč (poštovné: 4615, přednášky: 500, ostatní: 650, desátek Radě: 5730).

Zůstatek: 34 072 Kč.

Jana Richterová

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jhoza@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Zpráva o činnosti v roce 2020: Na termín 25. 9. – 28. 9. 2020 zorganizoval Radek Koplík autobusový zájezd na Vysočinu. I přes hektická nařízení a nepřízeň počasí se akce velmi vydařila. Bylo zajištěno ubytování v příjemném penzionu v obci Daňkovice (jihozápadně od Poličky), odkud jsme každý den podnikli samostatný okruh. Během prodlouženého víkendu jsme navštívili následující města a místa: Radkov, Cimbůrk (u Městečka Trnávky), Polička, Štarkov, historický mlýn v Trhonicích, Dalečín, Přibyslav, Žižkov pole, Zelená hora, Ronov, Ronovec, Pernštejn. Zájezdu se zúčastnilo 20 členů KASKy, 10 dalších kamarádů a šikovný řidič, jehož um byl velmi znát na místních úzkých cestách. Akce měla mezi zúčastněnými velmi pozitivní ohlasy a Radkovi patří za organizaci obrovský dík.

Zpráva o hospodaření v roce 2020: Zůstatek z roku 2019: 15 721 Kč. Příjmy: 7 800 Kč (členské příspěvky: 6300 Hláška: 1500). Výdaje: 2 205 Kč (Desátek: 630, Hláška: 1 500, drobné výdaje: 75). Zůstatek: 21 316 Kč.

Pokladník Marek Petrla

**Další informace od poboček
redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.**

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr Valenta, geomess@volny.cz.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Stanislav Pivoňka, Bořetická 4, 628 00 Brno, e-mail: st.piv@seznam.cz.; Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.;

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 9. 2021
(vyjde v první říjnové dekádě 2021)**

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. červencové dekádě 2021.

Šéfredaktor Mgr. Václav Chmelíř, Ph.D. (roznmber@post.cz.), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.